

стимулювання підприємницької активності та диверсифікацію зайнятості сільського населення.

Україна має значний земельний потенціал, державне управління земельними ресурсами повинно бути належним чином регульовано та контрольовано, з метою досягнення економічної та соціальної ефективності використання цих ресурсів [5].

Бібліографічний список:

1. Ясінецька І.А. Особливості раціонального управління земельними ресурсами. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. Ужгород: Гельветика, 2016. Вип. 8. Ч. 2. С. 127-130.

2. Пресіч П.Ю. Формування механізмів державного регулювання земельних відносин в українській державі. *Демократичне врядування*. 2015. Вип. 15.

3. Пасемко Г.П. Державне регулювання аграрних відносин в умовах розвитку інституту власності на землю: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління: спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління». Харківський регіональний інститут державного управління. Харків, 2012. 17-18 с.

4. Пасемко Г.П. Аграрні відносини як об'єкт державного регулювання. *Державне будівництво*. 2008. № 2.

5. Богомаз А.О. Державне регулювання розвитком сільських територій: автореф. дип. роботи на здобуття освітнього ступеня «магістр»: спец. 193 «Геодезія та землеустрій», ЧНУ ім. Петра Могили. Миколаїв, 2019. 17 с.

УДК: 388.43

КОНЦЕНТРАЦІЯ КАПІТАЛУ ТА ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В АГРАРНІЙ СФЕРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Шкурупій І.В., магістрант*,
Сумський національний аграрний університет,
м. Суми, Україна

Соціально-економічні перетворення в аграрній сфері України значною мірою забезпечили розвиток великих модернізованих аграрних підприємств, очікуване нарощування виробництва

сільськогосподарської продукції, підвищення ефективності та конкурентоспроможності галузі у національному й міжнародному масштабі. Саме великі агроформування з розмірами землекористування 10,0 тис. га і більше стали ядрами розвитку агросфери у плані концентрації ресурсів, капіталу, інновацій, виробництва, експортного потенціалу. Однак практично весь період трансформаційних змін характеризувався постійним зростанням виробничих витрат, особливо матеріальних, що негативно впливало на процеси відтворення, собівартість продукції, економію енергії та ресурсів.

На відтворення у великих аграрних підприємств впливає специфіка галузі та залежність від природно-кліматичних умов. Економічна наука обґрунтовує щільний взаємозв'язок погодних умов, нестабільності цін і доходів із проявом законів попиту та пропозиції на сільськогосподарську продукцію [1]. Це також зумовлює неспроможність аграрної галузі до самостійного нагромадження та відтворення. Тому існує необхідність певного державного втручання у регулювання відтворювального процесу в аграрних підприємствах. Що ж стосується особливостей класифікації суто аграрних підприємств, то основними класифікаційними ознаками для їх групування є форма господарювання, розмір землекористування (оптимальний та середньостатистичний), характер діяльності (табл.).

Як бачимо, запропонована класифікація аграрних підприємств передбачає виділення не тільки формальних ознак, але й також характер їх діяльності та спеціалізацію. Так, зокрема, науковці-аграрники стверджують про доцільність оптимізації групування підприємств за розмірами відповідно до господарського спрямування. Окрім того, важливим чинником визначення характеру аграрного підприємства, і відповідно, встановлення особливостей щодо управління ним є наявність і тіснота зв'язків із іншими сферами діяльності. За схожим принципом можуть формуватися агрофінансові чи агропросередницькі підприємства. Більшість з них, зазвичай утворюють не унітарне чи корпоративне підприємство, а різного роду об'єднання. Об'єднання підприємств групують за такими ознаками: договірні об'єднання (асоціації, корпорації), статутні об'єднання (консорціуми, концерни), інші об'єднання підприємств (промислово-фінансові групи, асоційовані підприємства, холдингові компанії, тощо).

Класифікація вітчизняних аграрних підприємств та об'єднань

Класифікаційна ознака	Вид підприємств	Групувальна ознака
Форма господарювання в аграрному секторі	агрохолдинги	від 10,0 тис. га і більше с.-г. угідь в обробітку
	великотоварне виробництво	від 3,0 до 10,0 тис. га
	середньотоварне виробництво	кілька тис. гектарів
	фермерські господарства	кілька сот. гектарів
	господарства населення	від 1,0 до 2,0 га
Оптимальний розмір землекористування аграрних підприємств	середні (раціональні)	2,0-2,1 тис. га
	великі	10,0-15,0 тис. га
	об'єднання підприємств	до 100,0 тис. гектарів
	фермерські господарства	плодово-ягідного – 30,0-60,0 га
		овочевого – 25,0-50,0 га
зерново-технічно-тваринницького – 350,0-400,0 га		
За розміром аграрних підприємств для цілей статистики	великі й середні	площа сільськогосподарських угідь, чисельність великої рогатої худоби, свиней, овець або кіз, птиці, кількість працюючих у сільському господарстві, обсяг доходу (виручки) від реалізації продукції
	малі	
За характером діяльності агропромислових формувань	агропромислові	етапи виробництва (виробництво – промислова переробка)
	агропромислово-торговельні	етапи виробництва (виробництво – промислова переробка – збут)
	науково-виробничі агропромислові	етапи виробництва (наука – виробництво – промислова переробка)
	науково-виробничі агропромислово-торговельні	етапи виробництва (наука – виробництво – промислова переробка – збут)

Виробничо-ресурсний потенціал великих аграрних підприємств визначається як сукупність взаємозв'язаних складових: матеріальних, трудових, фінансових, нематеріальних ресурсів, включаючи здатність працівників підприємства використовувати ефективно дані ресурси для досягнення стратегічних та поточних цілей підприємства. Виробничо-ресурсний потенціал підприємств характеризується величиною ресурсів – власних і залучених, підготовлених до використання у

виробництві, можливостями кадрів використовувати ресурси та реальними можливостями підприємства в тій чи іншій сфері діяльності. При оцінці виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств й ефективності його використання необхідно чітко представляти структуру потенціалу, основні характеристики складових елементів, їхнє співвідношення й використання в процесі виробництва. Важливо зрозуміти місце й роль матеріальних елементів виробничо-ресурсного потенціалу, зв'язок їх з іншими компонентами.

Економічний механізм поєднує в собі сукупність механізмів, які регулюють техніко-економічні, власнісно-майнові та грошово-кредитні відносини. Перші два види відносин – це внутрішні відносини, що пов'язані з організацією виробництва і збуту продукції, а також із розподілом результатів діяльності між власниками капіталу та між власниками й найманою робочою силою підприємств. Елементами фінансово-економічного механізму є: принципи, фінансові методи та інструменти, форми забезпечення й регулювання, види контролю. Підсистема фінансового забезпечення представлена у формах: самофінансування, акціонування, інвестування, кредитування.

Спроба сформувати фінансовий механізм, який має бути побудований в Україні для суттєвого поліпшення економічної ситуації в аграрній сфері економіки на найближчі роки, тобто, на коротко- й середньострокову перспективу, розпочинається з відбору принципів, на яких має базуватися цей механізм. Доречними, на наш погляд, мають бути принципи: визначеності періоду, на який розроблюється механізм; несуперечливості окремих його елементів, з огляду на майже хронічну обмеженість бюджетних коштів; мінімальності заходів регулювання, з огляду на складність врахування результатів одночасної дії багатьох факторів, що вводяться в систему, складність прогнозування результатів їх дії в часі через інертність великих систем до самоорганізації та удосконалення; відповідності фінансовому забезпеченню та ефективності (окупності вкладених ресурсів).

Інновації та інформація в сучасних умовах динамічних науково-технологічних змін відіграють провідну роль в модернізації та підвищенні ефективності бізнес-процесів на всіх рівнях агропромислового відтворення. Проте, враховуючи використання негативних у соціальному та екологічному плані чинників підвищення конкурентоспроможності великих аграрних підприємств (надконцентрація земельних ресурсів, порушення зональних технологій ведення сільського господарства, порушення пропорцій у

системі «рослинництво – тваринництво», поширення монокультури, виснаження природних, особливо земельних ресурсів, надмірне використання садивних матеріалів та енергетичних потужностей, низька продуктивність виробництва порівняно з передовими аналогами, ігнорування проблем відтворення сільських територій) провідне значення має формування соціально-економічного механізму її досягнення на засадах соціальної відповідальності й державно-приватного партнерства [2, 3].

Агропромислова інтеграція – посилення виробничо-технологічних зв'язків і органічне поєднання підприємств сільського господарства і галузей промисловості, транспорту, торгівлі тощо, які обслуговують сільське господарство, постачають ресурси і доводять його продукцію до споживача. Реальна агропромислова інтеграція, що досягається в агрохолдингах, істотно на якісному рівні відрізняється від такого ж типу інтеграції, притаманної тим аграрним підприємствам, які побудували малопотужні переробні цехи без глибокої переробки сільськогосподарської сировини. Причина – в агрохолдингах здійснюється великомасштабне сільськогосподарське і промислово-переробне виробництво, а тому вони мають змогу скористатись його перевагами і отримати економічну вигоду від ефекту масштабу й концентрації. Адаже великі масштаби виробництва дозволяють застосовувати сучасну високопродуктивну техніку та новітні технології і завдяки цьому істотно підвищувати продуктивність ресурсів, знижувати витрати на одиницю продукції, а отже, підвищувати ефективність виробництва.

Бібліографічний список:

1. Басюркіна Н.Й. Особливості концентрації агропромислового виробництва України. *Економічні інновації: Зб. наук. пр.* Одеса: ІПРЕД НАН України, 2013. Вип. 52. С. 38.

2. Смігунова О.В., Дудник О.В., Міненко С. І. Детермінанти ефективного управління інноваційним розвитком підприємств. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки».* 2021. № 11. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2021-11-7728>

3. Красноручький О.О., Міненко С.І. Побудова комплексного механізму управління конкурентоспроможністю аграрного підприємства в умовах еволюції ринкових відносин. *Актуальні проблеми інноваційної економіки.* 2020. № 3. С. 18-24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apie_2020_3_5